

Kirjanduse ainekava

7. klass

Õppesisu

Lugemine

- Lugemise iseseisev eesmärgistamine. Kiire ja aeglane lugemine, ülelibisev ja süvenenud lugemine. Eesmärgistatud ülelugemine.
- Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine.
- Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele.
- Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.

Jutustamine

- Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel.
- Loo jutustamine: jutustamine teksti kompositsioonist lähtuvalt, jutustades tsitaatide kasutamine, kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi.
- Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine.

Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine

- Küsimuste koostamine: fakti-, järeldamis-, analüüsi- ja fantaasiaküsimused.
- Küsimustele vastamine tsitaadiga või teksti toel oma sõnadega.
- Teksti kavastamine: kavapunktid väitlausete ja märksõnadena.
- Tekstikesksete mõtete leidmine. Teose teema ja peamõtte sõnastamine.
- Kokkuvõtte kirjutamine.
- Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal.
- Teose sõnumi mõistmine ja sõnastamine.

- Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine.
- Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal.
- Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine ja valimine.
- Loetu põhjal järelduste tegemine.
- Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine.
- Teose/loo kui terviku mõistmine.
- Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega, ümbritseva maailmaga. Tegelastevahelise põhikonflikti leidmine ja sõnastamine. Tegelaste tegevusmotiivide selgitamine. Tegelasrühmade konflikt ja konflikti gradatsioon. Erinevate teoste peategelaste võrdlemine.
- Kirjanduslik tegelane ja selle prototüüp. Kirjanduse tüüptegelasi. Fantaasiakirjanduse ja naljandite tüüptegelasi.
- Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Miljöo kirjeldamine.
- Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine.
- Ajaloosündmuste ja kirjandusteoses kujutatu seostamine. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest.

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

- Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine.
- **Võrdlus ja metafoor** (mõiste) kõnekäändudes. Mõistatuse kui sõnalise peitepildi äraarvamine ja loomine.
- **Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise ja korduse** (mõisted) tundmine ja kasutamine. Sümbolite seletamine.
- **Allegooria** (mõiste) mõistmine. Piltluule kui piltkujundi tõlgendamine.
- Luuleteksti tõlgendamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

- Rahvaluule liigid ja alaliigid.
- Regilaul ja riimiline rahvalaul.
- Muinasjutu tunnused. Muinasjutu vormitunnused, kompositsioon ja rändmotiivid.

- Koha- ja ajaloolise muistendi tunnused Usundilise muistendi tunnused.
- Naljandi ja anekdoodi tunnused. Puändi olemus.
- Kõnekäänu ja vanasõna olemus.
- Mõistatuse olemus.
- Ilukirjanduse põhiliigid. Eepika, lüürika, draamatika tunnused. Eepose ja jutustuse tunnused.
- Seiklusromaanide tunnused. **Robinsonaadi** ja utoopia tunnused.
- Luule vorm: **värss, stroof**. Piltluule. **Valmi ja ballaadi** tunnused. Motiivi olemus.
- Komöödia tunnused. Draamatika mõisted: **monoloog, dialoog, remark, repliik**.

Esitus

- Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida?) Esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus; esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon.
- Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele, kasutades illustreerivaid katkendeid.
- Luuleteksti esitamine peast.
- Lühikese proosateksti esitamine (dialoogi või monoloogina).

Omalooming

- Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid: koha- või ajaloolise muistendi, valmi või allegoorilise loo, rahvalaulu, naljandi, mõistatuse, kõnekäändude põhjal naljaloo, seiklusjutu, piltluuletuse, kirja ühelt tegelaselt teisele, tegelasele tegevusjuhendi, tekstis toimunud sündmuste eelloo, loo muudetud vaatepunktiga, puänteeritud loo, erinevate teoste peategelaste võrdluse, vaadatud filmi põhjal ühelauselise või pikema kokkuvõtte või soovitusena või muud sellist.
- Omaloomingulised tööd (nt teemamapid) tänapäeva kultuurinähtuste ja kultuurilooliste isikute kohta.

Käsitletavad tekstid

Käsitletavad tekstid ja terviklikult loetavad kirjandusteosed valitakse arvestusega, et esindatud oleksid kõik järgmised teemavaldkonnad: väärtused ja kõlblus, kodus ja koolis, omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus, mängiv inimene, keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng, kodanikuühiskond ja rahvussuhted ning teabekeskkond, tehnoloogia ja innovatsioon.

Teosed valitakse alljärgnevast loendist, mida uudiskirjandusest lähtuvalt võib täieneda: E. Bornhöhe „Tasuja“; Ch. Dickens „Oliver Twisti seiklused“; G. Durrell „Minu pere ja muud loomad“; Fr. R. Faehlmann „Müütilised muistendid“; J. Gaarder „Mängukaartide saladus“; D. Hill „Näeme veel, Simon!“; O. Luts „Kevade“; H. Nõu „Pea suu!“; A. Vallik „Kuidas elad, Ann?“; J. T. Pratchett „Mort“; J. Riordan „Kuningas Arthuri lood“; J. R. R. Tolkien „Kääbik“; üks reisikiri omal valikul (nt „Minu“-sarja raamat). Valikusse kuulub vähemalt üks vabalt valitud eakohane teos.

Õpitulemused

Lugemine

- Valdab erinevaid lugemisvõtteid ja kasutab neid otstarbekohaselt.
- Leiab jõukohase teose etteantud teemal/žanris.
- Koostab lugemissoovituse, kokkuvõtva loovtöö vms vähemalt 4 tervikteose kohta.
- Loeb eri liiki ja žanris kirjandusteoseid, sealhulgas tüvitekste, või nende katkendeid nii eesti kui ka maailmakirjandusest, analüüsib ja tõlgendab vähemalt nelja loetud tervikteost.
- Loeb kultuurivaldkonnaga seotud aime- ja meediatekste, leiab, hindab kriitiliselt ja kasutab otstarbekalt eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet, arvestab teabe kasutamise ja avaldamise head tava ning õiguslikke sätteid.

Jutustamine

- Jutustab teost v katkendit vastavalt olukorrale kokkuvõtvalt või detailsemalt.
- Kasutab märksõnu, kava, tsitaate jutustamise toeks.

Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine

- Koostab teksti kohta küsimusi.

- Kavastab teksti.
 - Arutleb tegelaste suhete üle. Kirjeldab teksti põhjal tegelase välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib tegelaste omavahelisi suhteid, võrdleb tegelasi.
 - Võrdleb eri žanris teoste tegelasi ja sündmusi.
 - Tunneb õpitud žanri puhul teksti vormitunnuseid: muinasjutt, regilaul, rahvaluule lühivormid, seiklusromaan.
 - Leiab teksti kesksed mõtted, sõnastab loetud teose teema ja peamõtte, kirjutab teksti põhjal kokkuvõtte.
 - Kirjeldab teoses kujutatud tegevusaega ja-kohta, määratleb teose olulisemad sündmused.
 - Kasutab esitatud väidete tõestamiseks tekstinäiteid ja tsitaate.
 - Vastab teksti põhjal fakti- ja järeldamis- ja analüüsiküsimustele.
 - Analüüsib kirjandusteose vormivõtteid ja kompositsiooni, seostab neid teose sisuga.
-
- Osaleb arutelus, väljendab selgelt ja sobival viisil oma põhjendatud seisukohti, annab ja kuulab tagasisidet, võtab arvesse teiste seisukohti, teeb koostööd.

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

- Tunneb ära kõnekujundeid.
- Kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid.
- Otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse.
- Selgitab õpitud vanasõnade, kõnekäändude ja mõistatuste kujundlikkust ja tähendust.
- Mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele, kogemustele ja väärtustele tuginedes.

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

- Eristab tekstinäidete põhjal rahvaluule lühivorme (kõnekäänd, vanasõna, mõistus), rahvalaulu (regilaul ja riimiline rahvalaul) ja rahvajutu (muinasjutt, muistend) liike, nimetab nende tunnuseid.
- Seletab oma sõnadega eepose ja jutustuse, valmi ja ballaadi ning komöödia olemust.
- Eristab ilukirjanduse põhiliike ja peamisi žanre, nimetab nende tunnuseid ja toob näiteid.

Esitamine

- Esitab peast luule- või proosateksti, jälgides esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust, põhjendab teksti valikut, seletab selle tähendust.
- Koostab ja esitab loetud teose, mõne kultuurinähtuse või oma kultuurikogemuse põhjal ettekande, kasutab selleks esitlustarkvara.

Omalooming

- Kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kirjeldava (tegelase iseloomustus või miljöö kirjeldus) või jutustava (muinasjutu või muistendi)teksti.
- Kirjutab kirjandusteose põhjal arutluselementidega kirjandi, väljendades oma seisukohti alusteksti näidete ja oma arvamuse abil ning jälgides teksti sisu arusaadavust, stiili sobivust, korrektset vormistust ja õigekirja nii käsikirjaliste kui ka digitaalsete tekstide vormistuspõhjusteid.